

A VÁROS A SZITUACIONIZMUS KORÁBAN

– A Magyar Urbanisztikai Társaság 2002. évi, IX. debreceni konferenciájára készült előadás szövege. –

I.

Egy helyzetet csak úgy lehet megismerni, ha az előtte valót is ismerjük. Ezért az európai városépítés mai helyzetének elemzéséhez vetnünk kell egy pillantást az előzményekre.

A város lényege, hogy az emberek találkozási igénye alakítja ki. Az emberek alapjában véve épületekben laknak, viszont épületek között találkoznak. (A magyar nyelv ősi szava a szláv eredetű utcára az, hogy *köz*, – *közbülső*, *közterület*, *közösség* értelmében) Elemi keret tehát ehhez az *utca* és a *tér*.

Ezek tehát „negatív” elemek, nem maguktól léteznek, hanem csak kitöltött téregységek közötti ürként. (Jól szemlélteti ezt Nolli híres barokk Róma-alaprajza.) Az utca és a tér esztétikájáról ennek megfelelően még viszonylag könnyen mondhatunk valamit a határoló épületek elhelyezkedésén és harmóniáján keresztül. Nagy városesztétánk, Pogány Frigyes gondolatvilága alapvetően ebben a körben mozgott.

Kérdés azonban, hogy a város egészének az esztétikája meghatározható-e az utcák és terek addíciójából. Valószínűleg csak akkor vetődik föl ez, amikor valóban kérdésessé válik. Hiszen nyilvánvaló, hogy egy homogén kultúra városszervező elgondolásai is homogének. Ilyet mutat be például Cholnoky Jenő az ősi délkinai fővárosról, Hang Csou-Furól Marco Polo leírása és saját tapasztalata alapján. Ám a középkori Európa süllyedő, de hajdan tekintélyes városai is örzik az egységnek azt a kánonját, aminek az eredete egyszerűen annyi, hogy utánaozni kell azt, ami szép. (A velencei Canal Grande palotáinak egész során így jelenik meg az öskép, a Cá d'Oro csodálatos számárháti ves loggiája, a „parasztbarokk” házak megformálásában pedig a falusi templom oszlopai.)

Az utcák és terek esztétikailag ekképpen szerveződhetnek várossá. De úgy látszik, hogy ezt csak haldoklásában vesszük észre, amint Velencét is sokszáz év híres festői után egészében csak Guardi és Canaletto tekintették át akkor, midőn lényegében már kísértetvárossá kezdett válni.

Az Upanisadok azt tanítják, hogy minden, ami él, megfoghatatlan. Ebből kifolyólag a város esztétikai kánonja, vagyis a tudatos reflexió, csak a múltra vonatkozhat. Maróti Géza képzeletbeli Atlantiszának a magja ezért nekropolisz. (Mint ahogy Velencében, vagy Hollókön se élnek ma már emberek, mivel a változó élet igényei ellentétbe kerültek a rögződött esztétikai megjelenéssel.)

II.

Hogy a kettőt, vagyis a megteremtett esztétikai rend megőrzését és az élet változó igényeinek a kiszolgálását lehet-e egyeztetni, ez az újkori várostervezés alapkérdése, és a megoldás a *barokk város* eszméjének a kísérlete lett.

Sajátos ellentmondás, hogy barokk építészeti kánon, ahogyan Szentkirályi Zoltán kimutatta, tulajdonképpen nincsen. Viszont városépítési kánon annál inkább van, sőt időben messze

túl is nyúlik a közfelfogás által barokknak tekintett korszakon. Ez a kánon Palladioig megy vissza, aki a széles, egyenes sugárutakat ajánlotta a sebesség növelése és nem utolsósorban a hadseregek jó mozgatása céljából.

Előzménynek tekinthetők a reneszánsz *ideális várostervei*, ám ezekből tulajdonképpen semmi sem épült meg. Kivéve, jellemző módon, a katonai erődítmény-településeket, amelyek a maguk ágyúharca berendezett csillag-alaprajzokkal valóban megfelelnek az „ideális város” igényeinek – amit mindig csak egy központi akaratból lehet levezetni. Az ár tehát, amit fizetni kell a geometriai megfontolások szerint szerkesztett városnál, nem csekély. Lewis Mumford tömören a *tér katonai leigázásának* nevezi.

A pénzügyi és politikai hatalom hajszolásával eltűnt a korlátok fogalma – a számoké, a gazdagságé, a népességnövekedésé, a város terjeszkedésé – a kereskedő nem lehet eléggé gazdag, az állam nem rendelkezhet eléggé nagy területtel, a város nem növekedhet eléggé nagyra. Uralkodóvá vált a sikerrel azonosított növekedés. Ez az előítélet mind a mai napig erőteljesen érvényesül, a korlátlanul növekedő gazdaság fogalmában ölt testet. (...) A „felszabadított egyén”, megszabadítva a várostól és a negyedtől való függőségének érzésétől, gyökeretelené vált, megszűnt helyi jellege, a hatalomnak egy olyan atomja lett, aki kíméletlenül törekszik mindarra, ami a hatalom révén megszerezhető. (...) (Ez az absztrakció) úgy kezeli a hús-vér férfiakat és nőket, a valóságos testületeket és városokat, mintha képzeletbeli entitások lennének, a mesterséges pragmatikus feltevésekkel, isteni joggal, abszolút uralommal, állammal, szuverenitással viszont úgy bántak, mintha valóságos, létező dolgok lennének. (...) Az elvont alakzat lehatárolja a társadalmi tartalmat ahelyett, hogy abból származtatná magát. (L. Mumford: *A város a történelemben*)

A barokk sugárút megbontja a városrészek egységét, elvágja egymástól a két oldalt. Az intézmények és maga az élet pedig nem a városlakók belső igényei, hanem a hatalom szándékai szerint alakulnak.

Az alap tehát a barokk hatalmi eszmény, az uralom és az alá rendelt társadalom viszonyának esztétikai rögzítése. A sugárút a gazdagok promenádja lesz, viszont csak kivételesen nagy anyagi és szervezési eszközökkel rendelkező főhatalom tudja megépíteni. 1666-ban, a nagy londoni tűzvész után például hiába készített Hooke, a híres fizikus egy barokk szellemű újjáépítési tervet, amit az adott körülmények között meg lehetett volna valósítani, a polgárság ezt a királyi abszolutizmust szimbolizáló elgondolást megakadályozta, és Londont eredeti szerkezetében állították helyre. Építészetiileg a barokk kulissza, a palota tartozik ehhez a városi rendhez, viszont összefér bármilyen stílussal. Tekintve, hogy a koncentrált városépítés lehetőségei a 19. század második felében bontakoznak ki, a városok többségének a stílusa eklektikus.

Az átalakítással kapcsolatos nehézségek miatt az első barokk városok, mint Szentpétervár vagy Washington, „új városok”. (Érdekes hasonlóság van itt az autokrácia és a demokrácia két fellegvára között.) A metropolis-átépítés leghíresebb és legfontosabb példája a történelmi Párizs átépítése Hausman által. Itt a Második Császárság reprezentációs igényein kívül az a gyakorlati cél is szerepet játszott, hogy az örökké lázongó párizsi népet ágyúk felvonultatásával könnyű legyen megfékezni. (A kommunálatti premier kiválóan sikerült is.) A világ „XIX. századi fővárosának” ezen a példáján épül ki néhány gyorsan nagyra nőtt város – Berlin, Bécs, Barcelona, Budapest. A mintakövetésen kívül praktikus megfontolások is közrejátszottak, gyakorlatilag a mechanikus térszervezési elv előnyeinek megfelelően.

Ez a hatalom még „naiv”, az igazolását önmagában hordja, mint nyilvánvalóságot. A városeszmény ennek megfelelően el is tart a XX. század elejéig.

III.

A fordulatot a szubjektum első forradalma, az *egzisztencializmus* hozza: az evidenciával szemben fellépő kétely érvényesítésével.

(A közkeletű *modernizmus* szó nem jó, mert csak annyit jelent, hogy most épp ez van. Először például a XI. század trubadúrjait nevezték *moderneknek*. A lényegét más szó fejezi ki, az Eszme létezővé, egzisztálóvá alakításának a kísérlete. Ezért a modernizmus és a marxizmus egyaránt ide sorolható, és ez az oka a sűrű „átjárásnak” is a kettő között a század első felében. Az avantgard építészek például szívesen dolgoztak az új Szovjetunióban.)

A modernizmus a városépítésben formavesztést, egyben a közösségi szintér elvetését jelenti. Le Corbusier ennek megfelelően mondja, hogy *le kell győzni az utca zsarnokságát*, ami megfelel annak, hogy legyőzni a kisajátított hatalom zsarnokságát. Az a városi közösség, aminek a kerete a barokk város volt, hamis, tehát másvalamire van szükség.

Ez a *Ville Radieuse*, vagy a *Voisin-terv*, a történelmi Párizs utcái helyett hatalmas zöldfelület, benne úsztatott felhőkarcolókkal, amelyek konfigurációja egy geometriai természetű rendet teremt, megfelelően a társadalmat rendező Értelmnek, aminek a gazdája *l'urbaniste, c'est le roi des architectes* (az építészek királya, az urbanista).

Az esztétikai rendezőelvet pedig felváltja a funkcionális elv. Fülep Lajos, aki mélyen belelátott a történelmi folyamatba, vagyis a hagyományos esztétikai kánonok kiüresedésébe, olyan újrakezdés szükségességéről beszélt, amelyben az esztétikai érték, éppúgy mint az őskorban vagy mint az archaikus kultúrákban, ismét a funkcióból vezetendő le. Ez a kiindulópontja a XX. századi várostervezés leghíresebb alapidokumentumának, az *Athéni Chartának* is. A városvezetési rendszert, a charta legfontosabb elemét a várostervezés gyakorlati megfontolásból már rég használta, az újdonság itt az a megállapítás volt, hogy más nincs is.

Ahogy azonban elhagyjuk a végülis mesterkelt, mivelhogy külsődlegesen megformált barokk elvű várost, kérdésessé válik, hogy létrejöhet-e városesztétikai érték – utána? Hiszen mint láttuk, előtte is kérdéses volt. A legfőbb baj itt az, hogy Fülep Lajos „funkcionalista” igényét ez az új városideológia végülis a hivatkozása dacára sem teljesíti. Analitikus módszere nem egyeztethető össze a város lényegét jelentő holizmussal, így az élet

teljességét a funkciók szervesen egymásmellettsége váltja fel. *The city isn't a tree* (a város nem fa), ahogyan Christopher Alexander összegezte ezt a funkcionális elvet is semmibe vevő, mivel a városban folyó érdemi tevékenységgel nem számoló gondolkodási rendszert. Amiben persze megintcsak jelen van a társadalom általános állapota. Mert hiszen a „fa” (fa-gráf) nem egyéb, mint a *parancsuralom szerkezete*.

IV.

Ez a szerkezet azonban a XX. század végére totális csődöt mondott, és így következett be a szubjektum második forradalma. Jean-Francois Lyotard, korunk francia filozófusa szerint *vége van a nagy narratíváknak*, vagy mondhatnánk: kifújta a süket szövegek, az utópiák, és most maga a valóság van. A helyzetet azonban ennek megfelelően kell elneveznünk. Mert ha a *modern* szó nem igazán szerencsés is, mivel üres, de annyit legalább jelent, hogy *most épp ez van, ami más, mint tegnap volt*. A *posztmodern* szónak viszont még ennyi értelme sincsen, mivel annyit tesz, hogy túl vagyunk azon, ami van. Ezért célszerűbb helyette a *sztuacionizmus* szó, amit Hamvas Béla használt először a változóban lévő világ leírására még a hatvanas évek elején.

A sztuacionista a jövőt tagadja. Ami azt jelenti, hogy a jelenre esküszik. A jövő, mondja, teljes egészében benne van a jelenben, mert abból kel ki. Semmit sem holnapra halasztani. Semmit elkenni azzal, hogy majd az unokák. A sztuacionistát mindig az jellemzi, hogy most. Ami nem aktuális, az a számítás körén kívül fekszik. (...) A sztuacionista nem szöveglista művész, aki önmagát hangszerén eljátssza, sokkal inkább karmester, aki a helyzetében lévő lehetőségeket meghangszereli, és azt mint életének sokszólamú szimfóniáját vezényeli. Büszke arra, hogy tulajdonságainak nincs kiszolgáltatva. Mindig van találat, mert nem róla van szó, hanem a helyzetről, melynek tudatosítása magasabb feladat, mintha csupán saját magát kellene tudatosá tennie.

*Ha a sztuacionista a kultúra ellen böszültséget tanúsít is, ez távolról sem jelenti, hogy az egészet, míg fennáll, le akarja rombolni. Az újat, mindig az újat. Az új fogalmának a meghatározása természetesen komoly sztuacionista feladat. Az irányzat új várost követel, új urbanitást, új építkezést, új házakat, üvegtetővel, hogy a csillagokat és a felhőket az ember a szobájából lássa. Nagy lépés ez a „kozmosz realizmus” felé. A házak forgathatók legyenek. A tudat és a cselekvés mértékét az ilyesmi gyökeresen megváltoztatja. A sztuacionista nem szöveglistát álmaival. Többet új városok szerkesztésével foglalkoznak. Beszélnek „bizarr” negyedről, ahol a „boldogok” élnek, vagyis akik az élet örömeiben kívánnak elmerülni. Az „előkelők” és a „tragikusok” negyedéről, itt laknak a „gyermekbölcsék”. A „történet” negyedéről – múzeumok, iskolák, könyvtárak. A „hasznosság” negyedéről – kórházak, áruházak. Sőt beszélnek a „bűnösök” negyedéről is, mert ezek nélkül valódi urbanitás nincs. A lehetőséget a gonosz erők számára is meg kell nyitni. (Hamvas Béla: *Sarepta*, 300-301.o.)*

Mi, a XXI. század elejének urbanistái, könnyen felismerhetjük például a *tematikus parkok* megjövendölését, vagy a posztmodernnek nevezett Disneyland-esztétikát.

Christopher Alexander nyomán láthattuk, hogy a funkcionális szemlélet fő hiánya éppen az el nem ért funkcionális, vagyis hogy a módszer nem volt képes visszahozni a holisztikus

szemléletet, és egyebek között esztétikai problémái is ebből keletkeztek. De megoldja-e ezt a problémát a szituacionizmus?

Az egzisztencialista eszme-megvalósítás mozgatója a hatalmi akarat, úgy, ahogyan Nietzsche leírta, és az „eszme” csupán ennek fegyvere. S amikor ez az eszme *süket szöveggé* degradálódik a történelmi tapasztalat alapján, akkor ismét átélhetjük a szabadságot.

Ennek a képe a posztmodernnek mondott gondolkodás, benne az esztétika újbóli felértékelődésével, az „új” képével, ahogy Hamvas Béla mondta. A karmester a pillanatnyi szituációnak megfelelően beint a zenekart.

Vonzóvá teszi a dolgot, hogy mintha ismét megjelenne az *Én*, amit az „eszmék” a XX. században már-már eltapostak. Mint – hogy azonban a pillanatnyi helyzethez kötődik, ellenfélként, vagy legalábbis leküzdendő ellenállásként kell tekintenie mindent, ami van. A szituacionista városépítő éppúgy szemben áll a történelmi várossal, mint az egzisztencialista, legfeljebb az eszközei csekélyebbek az átépítésre.

Az egzisztencialista a rossznak ítélt társadalmat megjavítani óhajtja a maga mechanikus elvű beavatkozásával, folytatva tehát az általa kétségbevitte hitelességű barokkot. A szituacionista pedig ezt a rossznak ítélt társadalmat szét akarja rombolni.

Jellemző, hogy az „utca-ellenesség”, ami Le Corbusier számára is súlyponti kérdés volt, változatlanul megmaradt az új gondolkodási rendszerben, csak hogy a hivatkozási alapja megváltozott. Az utca baja már nem az, hogy „szarnoki”, hanem éppen ellenkezőleg, az hogy nem eléggé ellenőrzött. Ezt a hiányt pótolja a szituacionista fejlesztés számára az őrzött lakópark és a *plaza*, vagyis a városi társadalomtól elrekesztett, üzleti és biztonsági szempontból ellenőrzött mikroegység. Ezek a saját reklám-ideológiájuk szerint is ellenséges közegnek tekintik a várost és közösségét, és hozzájárulnak a lerombolásához is: a városok utcáin lévő boltok kihalnak, a mozik becsuknak, a lakóparkok tágabb térségében ugrásszerűen romlik a közbiztonság.

A szituacionizmusban egy alapvetően destruktív gondolat fejeződik ki. A *mai* szituáció ugyanis azzal a *tegnapival* szembe-sül, ami szintén csak egy pillanat volt, és a kettő között még elvileg sem lehet összefüggés. Tegnap még benzinkút kellett ide, ma pedig toronyszálló. Holnap talán tölgyerdő kellene – csak hogy az 80 év, amire nem érünk rá. *Ami lesz holnap?* kérdésre ezért e rendszerben semmiféle hiteles válasz nem adható. *Majd csak lesz valahogy*, hangzik ilyenkor a szentencia, megtoldva esetleg egy majdan bekövetkező új „tudományos eredménnyel”, amit ma még nem láthatunk. Több mint furcsa ez, hiszen itt nem egy magányos remete medítál a világ sorsa fölött, hanem olyanok, akik azt állítják, hogy a feladatuk az egész földkerekség életének dinamikus irányítása.

Az egzisztencializmus még tartalmazott valamiféle esztétika-szerű rendet, például a geometriai elrendezésekben, és holisztikus igényt is a funkcionális kapcsolatok rendjében. Például hogy olyan létesítményt, ahol nagy forgalom várható, oda telepítsünk, ahol a közlekedés jól megoldott. De a pillanat imádói számára idegen az efféle összefüggés.

Nyilvánvaló, hogy fölöttébb sokasodnak így a megoldandó problémák is, amelyek egyre költségesebbek.

A bomlás a kultúra minden területén folyik ugyan, de talán sehol sem annyira, mint a városépítésben. A nyugati civilizáció által átformált Föld városai sokkal nagyobbak, mint bármikor a történelemben. És ma már éppen azok a legnagyobbak, ame-

lyekkel kapcsolatban a pozitív meghatározás minimuma is elvesztett (Sao Paulo, Mexico City, Bombay, New Delhi) és csupán az a negatív definíció marad, hogy *a város az emberi káosz fizikai kerete*.

De a természetfilozófia tanúsága szerint a világban végülis rend uralkodik. Ezért ami egy adott szinten káosz, azt egy másik szinten meglévő rendezettség határozza meg. *Asztuáció* például a *profit* uralma alatt áll. (Tanúm lehet erre a mai Magyarország bármely épület- vagy várostervezője.) Építeni a beruházó tud, akit a profitráta motivál, és erről azt kell tudnunk, hogy annál nagyobb, minél rövidebb a megtérülési ideje.

A nagyváros káosza tehát rend, ha ebből a szemszögből nézzük. Viszont azt eredményezi, hogy az embert és társadalmát egy mérhetetlenül alacsonyabb rendű összefüggés, a megtérülési ráta alá sorolja. A szituacionista „teremtő szabadsága” szolgálaként lepleződik le. Megkapó itt a kontinuitás, ami a barokkal kezdődőleg minden, mégoly nagy tünő változáson át húzódik, a társadalomnak és megnyilatkozási formáinak a leépítésében. Hamvas Béla ezért mondta azt, hogy már nemcsak egyes politikai személyek, hanem maguk az egymást váltó világrendszerek is csupán foglyai a változhatatlan, arc és név nélkül való apparátusnak, aminek csupán bábjátéka mindaz, ami történik.

Szabó Lajos ezt a helyzetet nevezte *mammonizmusnak*, vagyis *gazdaságcentrikusan közvéleménnyé kocsonyásodott középsternek*.

Hogyan szervezkedik a Mammon? A tehetetlenség, alacsonyrendűség és középszerűség hármasságában. Feldfeszítve néhány idejében megrontott tehetség naív hiúságával, s mindez betetőzve az ártalmatlanná tett génusz dárdára tüzött fejével. A teória hozzá: Teremtünk embert és világot képünkre és hasonlatosságunkra, hogy mi legyünk mértéke és oka mindennek, ami létezik, abban, hogy létezik; és mindennek, ami nem létezik, abban, hogy nem létezik. (Szabó Lajos: *Vezess, vagy kövess!*)

A szituáció elvének az a legfontosabb következménye, hogy szükségképpen nem lehet más, mint értékmentes. Hiszen mindennek, amit értéknek mondunk, alapvető vonása egy bizonyos mértékű időállóság. Ebben az értékmentességben a teremtés illúziója a karmester pozíciójából jön létre, aki mindig jól felismeri a pillanatnyi követelményeket, szembe állítva a megmaradókkal. A pozíció rendkívül vonzó a *tehetetlenség*, *alacsonyrendűség* és *középszerűség* számára. Ámde, mint Szabó Lajos mondja, kettősen is rombolnia kell. Nemcsak a múltat, hanem a *valóságos* teremtésben rejlő jövőt is.

Ez annyira nyilvánvaló, hogy kezelési technikái is kialakultak már. A profitráta sajátossága például az, hogy tíz éven túl eleve nem tud kalkulálni. Viszont *létezni* mégis szeretne ezután is. A problémára manapság kettős megoldást alkalmaznak. A tíz év alatt használhatatlanná tett helyről el lehet vonulni máshová, vagy lokális igények szerint korlátozni lehet a profitot ott, ahol jövővel is kalkulálni akarunk.

Persze ahhoz, hogy lokális érdekről egyáltalán beszélhessünk, hordozójának is kell lennie, és ez más nemigen lehet, mint a folyamatosan és hosszú idő óta fenyegetett társadalom, hiszen az ő tíz éven túli érintettségük nyilvánvaló. Ennek az érvényesítési módja: a demokrácia. Ehhez viszont egy felelős elit létezése nélkülözhetetlen, mint ahogyan Bibó István mondta, és a kultúra értékeiben való többé-kevésbé közmegegyező-szerű megállapodás.

BUDAPEST-VÍZIÓK

A mi jelenlegi helyzetünk nem szükségképpen rendelkezik efféle ellensúlyokkal. *Elriasztanánk a vállalkozó tőkét!* – hallottam sopánkodni például egy képviselőt, midőn egy beépítési terv ellenében városrendezési szempontokra hivatkoztak.

Amit a nyugati civilizáció ma várostervezésnek mond, az mindenesetre a korlátozó szabályozás elvére támaszkodik az értéként meghatározott múlt nevében. Bármekkora is az idegenforgalom a velencei Szent Márk téren, mégse építenek oda toronyszállót, noha hatalmas profitot eredményezne. Ez láthatóan ellentétes az uralkodó szituacionizmus logikájával, és éppen ezért csak defenzív lehet. Márpedig minden defenzívába szoruló kultúra végülis vereségre van kárthatva.

V.

Nabukodonozor babiloni király palotájának a falára egy láthatatlan kéz felírta: *mene, tekel, fáresz* (megmértek és könnyűnek találtak).

És most, a XXI. század első évében felbukkant az *offenzív urbanisztika*, kétségkívül szokatlan városrendezési módszert választva, minthogy Ali Atta, az urbanista, repülőgéppel neki ment az általa korszerűtlennek tartott világrendet szimbolizáló felhőkarcolóknak.

Valószínű, hogy a terrorizmusnak ezt a hullámát fel tudják számolni. A figyelmeztető jel mégis érvényben van. Midőn megindult az ellenoffenzíva, az Angliában élő bevándorolt mozlímok negyedrésze ment volna harcolni a merénylők szövetségeseinek oldalán. Vagyis az ellen a nyugati civilizáció ellen, ahol élnek, és amely ezek szerint bár befogadta, de mégsem tudta őket integrálni. Többmillió emberről van szó, akik belátható időn belül várhatóan az ország lakosainak többségét teszik majd ki. Ez a fordulat nyilvánvalóan a szituacionizmus végét jelentheti, de egyúttal természetszerűleg a nyugati kultúra végét is.

VI.

Minden, ami a világon van, valamilyen értékben gyökerezik, és létének veszélyeztetettsége kapcsolatban van az alapját képező érték megrendülésével. Nietzsche ebben az értelemben beszélt az európai nihilizmus eljövételéről. A szituációhoz fűződő értékekről láttuk, hogy nem lehetnek időállóak, tehát valóságos értékek sem. Pedig a megmaradásra irányuló semmiféle kísérlet nem nélkülözheti a valóságos értéket.

Falak között bizonytalanba úszva
pillanatokból épül fel az utca,
és ha nem néznek rá, megsemmisül.
A zaj, a sebesség, a láz, a kórság
háttal az elrejtett halálra dül.
Csupán az ódon templom a valóság.

(Weöres Sándor: *Metropolis*)

A *mi Budapestünk* címmel jelent meg a város jövőbeli alakulásának vízióit felvázoló tanulmánykötet. A tanulmányok szerzői: Aczél Gábor, Czákó Gábor, Cselovszki Zoltán, Csontos János, Gansperger Gyula, Garamhegyi Ábel, Gauder Péter, Götz Eszter, Hankiss Elemér, László Miklós, Löffler Tibor, Lukovich Tamás, Meggyesi Tamás–Polónyi Károly, Miklóssy Endre, Sai-Halász Pál, Szálka Miklós, Varga-Otvös Béla és Vidor Ferenc. Ugyane témáról interjú készült négy építésszel: Cságoly Ferencsel, Finta Józseffel, Makovecz Imrével és Vadász Györggyel. A kötetet szerkesztő Lukovich Tamás és Csontos János bevezetőjéből idézzük:

Az elmúlt évtized folyamán nem született átfogó Budapest-vízió, illetve fejlesztési stratégia. E tervezési és kommunikációs hátrány megszüntetése az egyik legsürgetőbb feladat. Az új Budapest-jövőképét széles alapokra kell helyezni. E társadalmi részvétel első, kreatív szakasza lehet, hogy értelmiségiek vázolják elképzeléseiket a megújuló fővárosról. Ezen elképzelések többsége merész, ambiciózus, fantáziadús – a stratégiai tervezés módszerével pedig olyan rendszerbe foglalható, melynek működtetése feszített, de elérhető célok kitzésével látványos városfejlődéshez vezethet. Budapestet a globális gazdasági és városversenyben „helyzetbe” kell hozni, s az ezt ambicionáló fejlesztési politika megformálását egy ilyen gondolatár is segítheti. A közös gondolkodás: – hozzájárulhat Budapest „elhelyezéséhez” Európa és a világ befektetői térképén; – markáns Budapest-önképpel magabiztosságot kölcsönözhet a város polgárainak; és – üzenetértékű lehet, hogy a budapestiek nem elszenvedni, hanem formálni akarják hosszabb távú jövőjüket.

A közeljövőben kerül a Fővárosi Önkormányzat elé Budapest hosszú távú fejlesztési koncepciója, amelyet más szakmai és civil szervezetekkel együtt a Védegylet is véleményezett. Állásfoglalásukra, amelynek lényege az, hogy a város növelése helyett annak minőségi javítása legyen az elsődleges cél, később visszatérünk. Ugyanehhez a kérdéshez szól hozzá a kötet több szerzője, közülük Cságoly Ferencről, majd Makovecz Imréről idézünk interjúrészleteket. (Előbbi jól egészíti ki Pogacnik írását.)

CSÁGOLY FERENC

A város számomra: lény. Lény, melynek szelleme egyesíti az általa elfoglalt hely szellemét, az egymást követő korok szellemét és a teremtő emberi szellemét. Lény, melynek fizikuma a házak sokasága, az utak hálózata, a telkek osztása. Szellem és anyag bonyolult struktúrája, térben és időben egyaránt létező, egzaktt és elvont elemekből egyaránt építkező összetett szövetek – városlény.

...A víz – mint az élet szimbóluma – számtalan nagyváros gyökereit táplálja, de szinte egyedülálló ezek között Budapest, ahol a folyó két drámaian különböző táj határvonalán halad. ... Az Alföld felé nyíló végtelen panoráma, a Várhegy őrtálló, önálló tömege, a Gellérthegy komor és kemény sziklafala, a szigetek erdős-ligetes képe, és maga a Duna, e komoly és méltóságteljes folyam, ... Két világ találkozik ezen a helyen, két egymástól gyökeresen eltérő génusz kapcsolódik össze. Egyfelől a tágas síkság, a korlátlan szabadság, a nyíltság és egyszerűség génusza,